

ผลกระทบทางสังคมของข่าวปลอมเกี่ยวกับโควิด-19 (Social Impact of COVID-19 Fake News)

30 มิถุนายน 2564

บริษัท ป่าสาละ จำกัด

หัวข้อ

- ที่มาและความสำคัญ
- กรอบคิดและระเบียบวิธีวิจัย
- กลุ่มตัวอย่างจากแบบสำรวจ
- ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม
 - กรณีศึกษาข้าวปลอม จังหวัดเชียงราย
 - กรณีศึกษาข้าวจริง จังหวัดสมุทรสาคร
- สรุปและข้อเสนอแนะ

ที่มาและความสำคัญ

- นับตั้งแต่การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (“โควิด-19”) ในเดือนกุมภาพันธ์ 2563 เป็นต้นมา มีข่าวปลอม (fake news ในที่นี้ใช้ในความหมายที่คนทั่วไปใช้ครอบคลุม disinformation, misinformation, malinformation) เกี่ยวกับโควิด-19 ระบาดตามมาเป็นระยะ ๆ
- หลังเกิดการระบาดรอบที่ 2 ในช่วงปลายปี 2563 พบว่าข่าวปลอมมีความรุนแรงและอาจกระทบกับชีวิตประจำวันของประชาชนมากขึ้นจากความหวาดกลัวของประชาชนที่มีต่อโควิด-19
- งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับข่าวปลอมในช่วงการระบาดของโควิด-19 และศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้อง ด้วยการจัดทำกรณีศึกษา 2 กรณี ได้แก่
 - ข่าวปลอม เรื่อง “ประกาศปิดเมืองเชียงราย” ช่วงสัปดาห์แรกของเดือนธันวาคม 2563
 - ข่าวจริง แต่มีแง่มุมที่สร้างความสับสนแก่สังคม เรื่อง “พบผู้ติดเชื้อในโรงงานปลากระป๋องแห่งหนึ่งที่จังหวัดสมุทรสาคร” ช่วงปลายเดือนธันวาคม 2563 - ต้นเดือนมกราคม 2564

กรอบแนวคิดและระเบียบวิธีวิจัย

กรอบแนวคิด การศึกษาผลกระทบจากข่าวปลอม

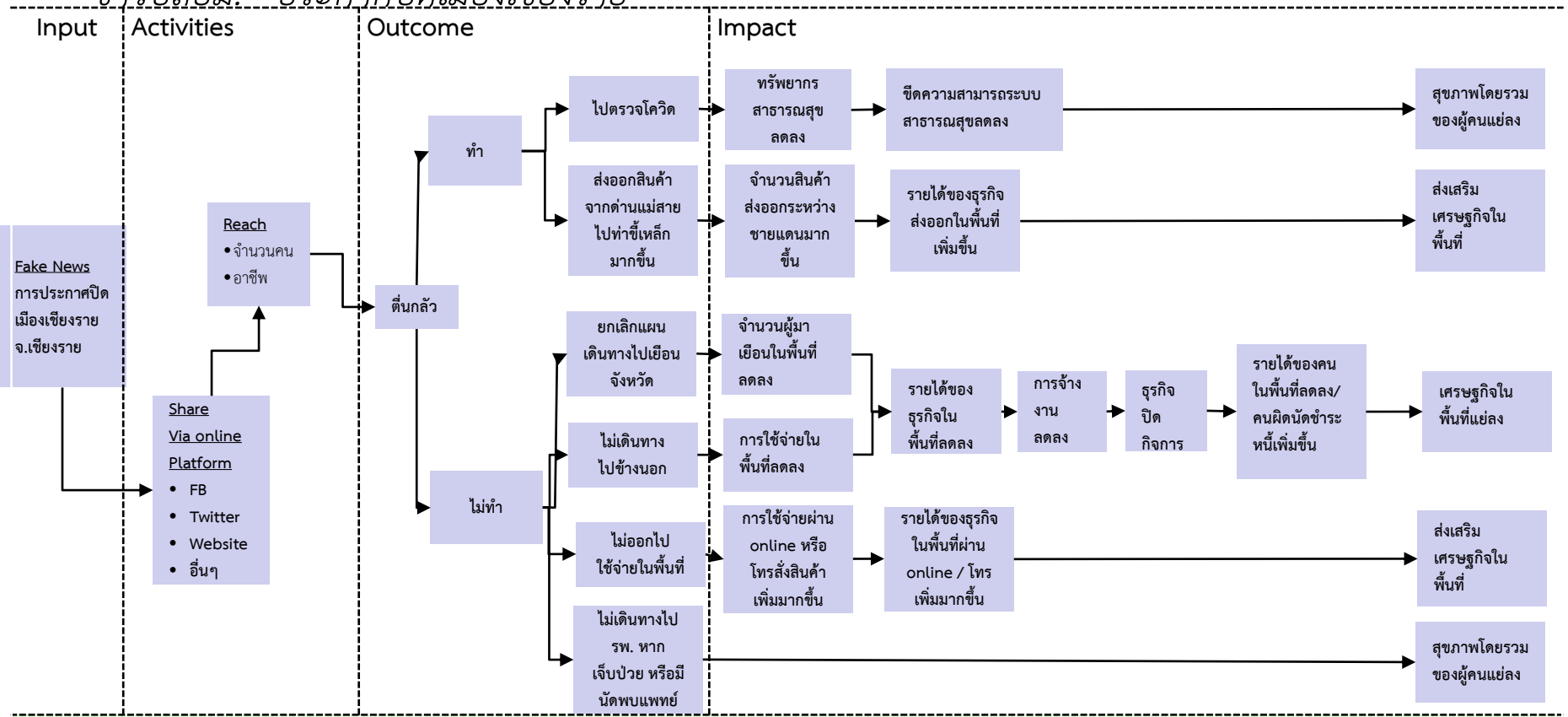
- ใช้แบบจำลองตรรกะ (Logic Model) เป็นเครื่องมือสำหรับเชื่อมโยงผลกระทบที่เป็นไปได้ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่ม
- มีองค์ประกอบ 4 ส่วนที่เชื่อมโยงเป็นเหตุปัจจัย ได้แก่
 1. การรับข้อมูลหรือทรัพยากรต้นทาง (Input) ในกรณีนี้คือการรับรู้ข่าวปลอม/ข่าวจริงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
 2. พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป (Activities) จากการรับรู้ข่าวปลอม/ข่าวจริง
 3. ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม (Outcomes) ที่อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
 4. ผลกระทบ (Impacts) ในระยะยาวที่อาจเกิดขึ้นจากผลลัพธ์

ระเบียบวิธีวิจัย

- แบบสอบถามออนไลน์ (โดยไม่ระบุว่าเป็นข่าวปลอม เพื่อไม่ชี้นำผู้ตอบ)
- สัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น หอการค้าจังหวัด สมาคมผู้ประกอบการหรือตัวแทนผู้ประกอบการในจังหวัด และผู้อำนวยการของโรงพยาบาลในจังหวัด
- ระยะเวลาเก็บข้อมูล: ปลายเดือนเมษายน - กลางเดือนมิถุนายน 2564
- วิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมตามสมมติฐานในแบบจำลองตรรกะ (Logic model)

แบบจำลองตรรกะของข่าวปลอม เชียงราย

ข่าวปลอม: “ประกาศปิดเมืองเชียงราย”

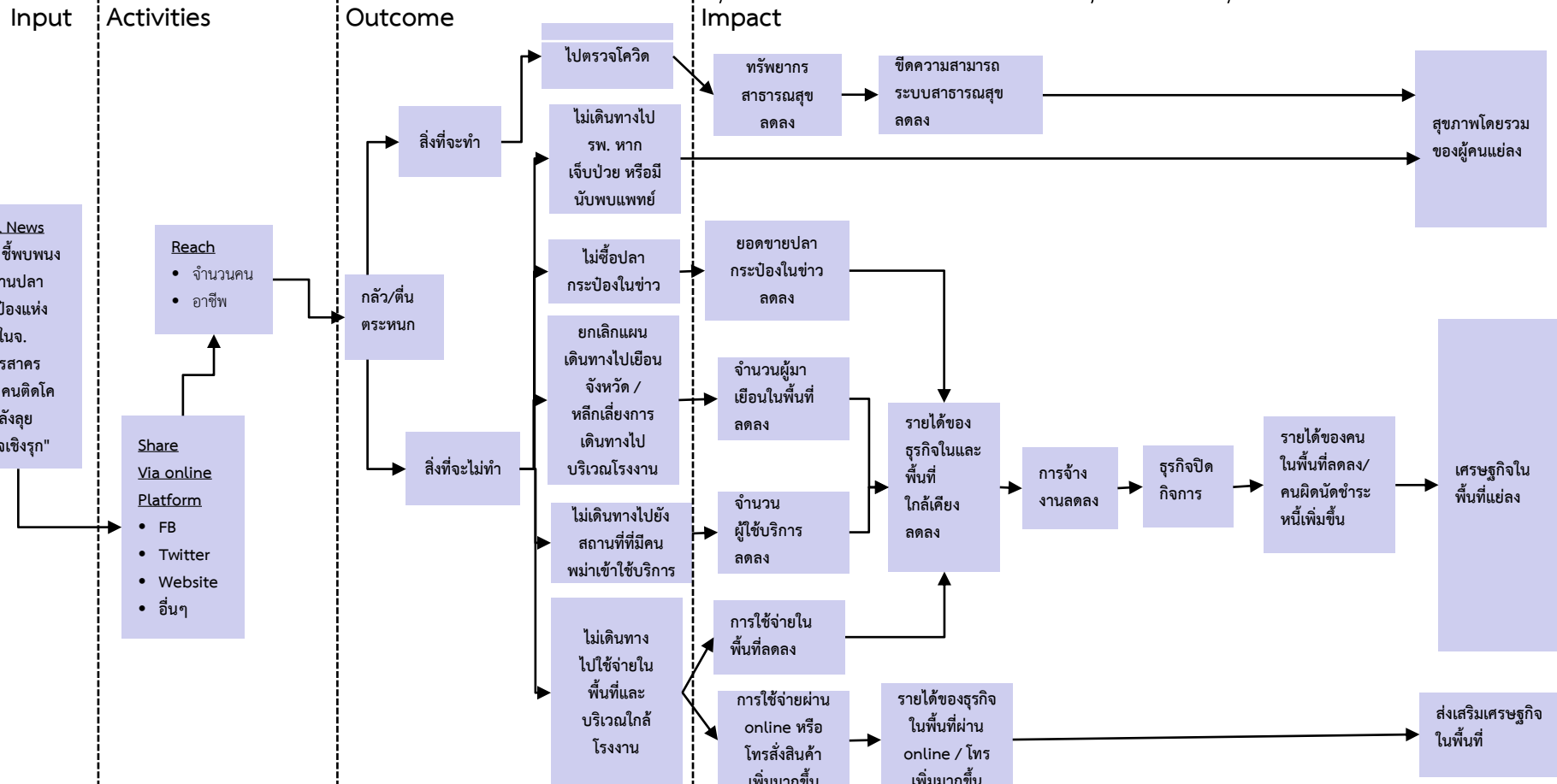

Available data

Google Mobility Report (01 JAN 2020 - Today) รายวัน - ทั้งประเทศ	จำนวน/รายได้นักท่องเที่ยว (JAN 2019 - DEC 2020) รายเดือน - รายจังหวัด	เปิดใหม่/เพิ่มทุน/เลิก/คงอยู่ของกิจการ (JAN 2018 - DEC 2020) รายเดือน - รายจังหวัด	ข้อมูลหนี้เครดิตบูโร รายเดือน - รายจังหวัด	GPP, รายอุตสาหกรรม (1995 - 2018) รายปี - รายจังหวัด
Apple Mobility Trends (13 JAN 2020 - Today) รายวัน - รายจังหวัด	Private Consumption Index, BoT (JAN 2010 - NOV 2020) รายเดือน - ทั้งประเทศ	Labour Force Survey, BoT (JAN 2011 - DEC 2020) รายเดือน - ทั้งประเทศ		

แบบจำลองตรรกะของข่าวจริง สมุทรสาคร

ข่าวจริง: “สร ชีพพวง โรงงานปลากระป๋องแห่งหนึ่งในสมุทรสาคร 914 คนติดโควิดหลังลุยตรวจเชิงรุก”

Available data

Google Mobility Report (01JAN2020-Today)	Apple Mobility Trends (13JAN2020 - Today)	จำนวน/รายได้นักท่องเที่ยว (JAN2019 - DEC2020)	Labour Force Survey, BoI (JAN2011 - DEC 2020)	เปิดใหม่/เพิ่มทุน/เลิก/คงอยู่ของกิจการ (JAN2018 - DEC2020)	Private Consumption Index, BoI (JAN2010 - NOV2020)	GPP, รายอุตสาหกรรม (1995 - 2018)
--	---	---	---	--	--	----------------------------------

กลุ่มตัวอย่างจากแบบสำรวจ

- กรณีศึกษาเชียงราย: ผู้ตอบแบบสอบถาม/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 157 คน
 - ประชาชนนอกเชียงรายที่ต้องการเดินทางไปเชียงราย 67 คน
 - บุคลากรทางการแพทย์นอกเชียงราย 16 คน
 - ประชาชนที่อาศัยในเชียงราย 30 คน*
 - ผู้ประกอบการในเชียงราย 35 คน
 - บุคลากรทางการแพทย์ในเชียงราย 9 คน
- กรณีศึกษาสมุทรสาคร: ผู้ตอบแบบสอบถาม/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 58 คน
 - ประชาชนนอกสมุทรสาครที่ต้องการเดินทางไปสมุทรสาคร 25 คน
 - บุคลากรทางการแพทย์นอกสมุทรสาคร 7 คน
 - ประชาชนที่อาศัยในสมุทรสาคร 11 คน*
 - ผู้ประกอบการในสมุทรสาคร 11 คน
 - บุคลากรทางการแพทย์ในสมุทรสาคร 4 คน

* เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนจำกัด คณะวิจัยจึงนำข้อมูลของผู้ประกอบการและบุคลากรทางการแพทย์ในพื้นที่ ที่ตอบในฐานะประชาชนที่อาศัยในพื้นที่มาประกอบด้วย ทำให้ประชาชนในเชียงรายมีจำนวนรวม 74 คน และประชาชนในสมุทรสาครมีจำนวนรวม 26 คน

ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม: กรณีศึกษา
จังหวัดเชียงราย

ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในพื้นที่ จากการศึกษาเยือนยกเล็ก

แผนการเดินทาง

สมมติฐาน: หลังได้รับข่าวปลอม --> ประชาชนยกเลิกการเดินทาง --> จำนวนผู้เยี่ยมเยือนลดลง --> การใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง
--> รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ลดลง --> ...

• ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

- จากการสำรวจ ประชาชนร้อยละ 77.6 ยกเลิกการเดินทาง เนื่องจากข่าวปลอม ประมาณการรายได้ที่สูญเสียจากข่าวปลอม สูงสุดไม่เกิน 28.7 ล้านบาท (คำนวณจากจำนวนผู้มาเยือนและรายจ่ายเฉลี่ยของผู้มาเยือน จ.เชียงราย เดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2563)

• ผลกระทบทางสังคมอื่น ๆ **

กลุ่มเยี่ยมญาติ/เพื่อน (ร้อยละ 60 ยกเลิก)	กลุ่มคนทำงาน (ร้อยละ 63.6 ยกเลิก)	กลุ่มนักท่องเที่ยว (ร้อยละ 86.5 ยกเลิก)	กลุ่มผู้เดินทางผ่านเชียงราย (ร้อยละ 100 ยกเลิก)
<ul style="list-style-type: none">ร้อยละ 89 ไม่ได้ใช้เวลาพักผ่อนกับครอบครัวร้อยละ 33 ไม่ได้กลับไปดูแลญาติร้อยละ 11 เสียค่าที่พัก/เดินทาง	<ul style="list-style-type: none">ร้อยละ 33 ตันทุนการดำเนินธุรกิจที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 22 เสียโอกาสทางธุรกิจร้อยละ 11 เสียลูกค้าทางธุรกิจ	<ul style="list-style-type: none">ร้อยละ 37 เสียโอกาสเรื่องการได้พักผ่อนกับครอบครัวร้อยละ 31 เสียค่าที่พัก/เดินทางร้อยละ 25 เสียค่าใช้จ่ายไปเที่ยวจังหวัดอื่นมากขึ้น	<ul style="list-style-type: none">ร้อยละ 50 ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางมากขึ้นร้อยละ 25 ต้องเสียค่าที่พัก/ค่าเดินทางที่ได้จองไว้

**ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเลือกได้หลายคำตอบ

ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในพื้นที่ จากการใช้ จ่ายน้อยลง

สมมติฐาน: หลังได้รับข่าวปลอม --> ประชาชนลดการเดินทาง--> การใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง --> รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ลดลง --> ...

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

- โดยเฉลี่ยประชาชนลดการใช้จ่ายลงร้อยละ 34 – 67 จากปกติ
- ค่าใช้จ่ายที่ลดลงทั้งหมดต่อสัปดาห์ **ประมาณ 367.5 – 724.2 ล้านบาท** (คำนวณจากรายจ่ายเฉลี่ยของประชากรเชียงราย)

สินค้าที่ใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงเล็กน้อย

- ยา/เวชภัณฑ์
- สินค้าอุปโภคประจำวัน
- อาหารสด/อาหารปรุงสำเร็จและเครื่องดื่ม

สินค้าที่ใช้จ่ายลดลงปานกลาง

- สินค้ากึ่งคงทน เช่น เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ภายในบ้าน
- สินค้าคงทน เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า เฟอร์นิเจอร์

สินค้าที่ใช้จ่ายลดลงมากที่สุด

- สินค้าฟุ่มเฟือย
- เครื่องดื่มแอลกอฮอล์, บุหรี่
- สินค้าบริการ

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอื่น ๆ

- รูปแบบการเดินทาง: ไม่เปลี่ยนแปลง เนื่องจากใช้จักรยานยนต์ส่วนตัวเป็นหลัก **หลีกเลี่ยง**รถโดยสารสาธารณะมากที่สุด
- การเดินทางไปสถานที่สาธารณะ: ลดเดินทางไปทุกสถานที่ ยกเว้นที่ทำงาน โดยเฉพาะสถานบันเทิง ห้างฯ สถานที่นันทนาการ
 - Apple's Mobility Trend ลดลง ร้อยละ 17.9 (จาก 92.9 เป็น 76.3)
- พฤติกรรมการป้องกันตัวเอง*: เพิ่มมากขึ้นด้วยการ **ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์** และ **ใส่หน้ากากอนามัย**
 - สอดคล้องกับรูปแบบการป้องกันเดิม ไม่มีผลกระทบด้านค่าใช้จ่าย

* ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเลือกได้หลายคำตอบ

ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในพื้นที่ จากมุมมองของ ผู้ประกอบการ

สมมติฐาน: หลังได้รับข่าวปลอม --> ประชาชนลดการเดินทาง--> การใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง --> รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ลดลง -->

- หลังจากได้รับข่าวปลอม ผู้ประกอบการมียอดขายลดลงอย่างมาก (คะแนนเฉลี่ย 1.33 *)
- หลังจากได้รับข่าวปลอม ผู้ประกอบการมจำนวนลูกค้าลดลงอย่างมาก (คะแนนเฉลี่ย 1.42 *)
 - สาเหตุที่ยอดขายลดลง... **
 - ร้อยละ 77.1 ระบุว่า เป็นผลกระทบจากโควิด-19 ในช่วงก่อนหน้า
 - ร้อยละ 60 ระบุว่า เป็นผลกระทบจากข่าวปลอมในช่วงเวลานั้น
 - ร้อยละ 54.3 ระบุว่า เป็นผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจที่ไม่ดีในช่วงก่อนหน้า
- ร้อยละ 59 ของผู้ประกอบการปรับรูปแบบการทำงาน
 - ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่ให้รายละเอียดวิธีการปรับการทำงาน เช่น เลิกจ้าง ลดเงินเดือน (ให้ข้อมูลเพียงร้อยละ 5 ของผู้ประกอบการทั้งหมด)

มีผู้ประกอบการที่ยังดำเนินกิจการอยู่ ร้อยละ 83

- ยอดขาย/รายได้ต่อเดือน ตั้งแต่ 30,000 - 4,000,000 บาท เฉลี่ย 888,000 บาท (มีผู้ประกอบการให้ข้อมูลร้อยละ 17)
- มีการจ้างงานตั้งแต่ 1 – 50 คน เฉลี่ย 17 คน (มีผู้ประกอบการให้ข้อมูลร้อยละ 41)

ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในพื้นที่ จากประชาชนที่ใช้จ่ายออนไลน์มากขึ้น

สมมติฐาน: หลังได้รับข่าวปลอม --> ประชาชนลดการเดินทาง--> การใช้จ่ายออนไลน์/สั่งเดลิเวอรี่เพิ่มขึ้น--> รายได้จากการเดลิเวอรี่ของธุรกิจในพื้นที่เพิ่มขึ้น --> ...

- ประชาชนในเชียงใหม่เพิ่มการใช้จ่ายออนไลน์หรือเดลิเวอรี่อย่างมาก (คะแนนเฉลี่ย 6.21 *)
- สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้จ่ายและรูปแบบการเดินทางของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป
- ในมุมมองผู้ประกอบการ
 - ร้อยละ 57 ของผู้ประกอบการทั้งหมด มีช่องทางเดลิเวอรี่
 - โดยเฉลี่ยมีสัดส่วนยอดขายจากเดลิเวอรี่น้อยกว่าร้อยละ 20
 - (มีเพียงร้อยละ 58 ของผู้ประกอบการที่มีช่องทางเดลิเวอรี่ที่ให้ข้อมูล)
 - ยอดขายผ่านช่องทางเดลิเวอรี่ปรับตัวลดลงเล็กน้อยจนถึงไม่มีการเปลี่ยนแปลง (คะแนนเฉลี่ย 3.7 **)
 - สะท้อนว่าผู้ประกอบการที่มีการเดลิเวอรี่ยอดขายถูกกระทบน้อยกว่าค่อนข้างมาก

* จากคะแนน 1 – 7 โดย 4 คะแนนคือไม่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการชำระเงิน, 1 คะแนนคือชำระด้วยเงินสดมากขึ้น และ 7 คะแนนคือชำระด้วยระบบออนไลน์หรือเดลิเวอรี่มากขึ้น

** จากคะแนน 1 – 7 โดย 4 คะแนนคือยอดขายไม่เปลี่ยนแปลง, 1 คะแนนคือยอดขายลดลงอย่างมาก และ 7 คะแนนคือยอดขายเพิ่มขึ้นอย่างมาก

ผลกระทบต่อขีดความสามารถของระบบสาธารณสุข จากการ ไปตรวจโควิด-19 ของประชาชน

สมมติฐาน: หลังได้รับข่าวปลอม --> ไปตรวจโควิด-19 **เพิ่มขึ้น** --> ทรัพยากรของแพทย์**ลดลง** --> ขีดความสามารถของระบบ**ลดลง** --> ...

- ประชาชนในเชียงราย ไปตรวจโควิด-10 **เพียงร้อยละ 12**

- ประชาชนนอกเชียงราย **ไม่มี**ไปตรวจโควิด-19

- ในมุมมองของแพทย์ในเชียงราย

- มีประชาชนมาตรวจโควิดเพิ่มขึ้นปานกลาง - มาก (คะแนนเฉลี่ย 5.33*)

- บุคลากรทางการแพทย์ในเชียงราย**ได้รับผลกระทบปานกลาง - มาก** (คะแนนเฉลี่ย 5.22*)

- ผลกระทบที่แพทย์ในเชียงรายได้รับ **

ร้อยละ 33

- โรงพยาบาลรับรองผู้ป่วยได้ไม่ทั่วถึง

ร้อยละ 56

- เครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์มีไม่เพียงพอ

ร้อยละ 33

- บุคลากรทางการแพทย์มีไม่เพียงพอ

- ในมุมมองของแพทย์นอกเชียงราย

- มีประชาชนมาตรวจโควิดเพิ่มขึ้นน้อย (คะแนนเฉลี่ย 2.00*)

- บุคลากรทางการแพทย์**นอก**เชียงราย**ได้รับผลกระทบน้อย - ปานกลาง** (คะแนนเฉลี่ย 2.88*)

- ผลกระทบที่แพทย์นอกเชียงรายได้รับ **

ร้อยละ 56

- โรงพยาบาลรับรองผู้ป่วยได้ไม่ทั่วถึง

ร้อยละ 44

- เครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์มีไม่เพียงพอ

ร้อยละ 31

- บุคลากรทางการแพทย์มีไม่เพียงพอ

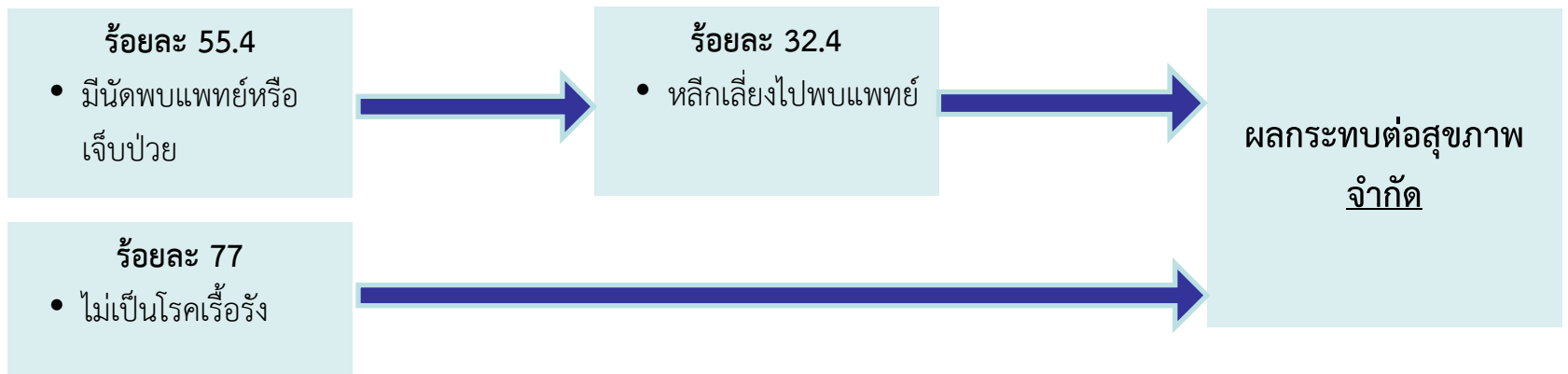
* จากคะแนน 1 – 7 โดย 1 คะแนนคือเพิ่มขึ้นหรือได้รับผลกระทบน้อย, 4 คะแนนคือปานกลาง และ 7 คะแนนคือมาก

** ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกได้หลายข้อ

ผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในเชียงราย จากการ หลีกเลี่ยงการเดินทางไปสถานพยาบาล

สมมติฐาน: หลังได้รับข่าวปลอม --> ประชาชนลดการไปสถานพยาบาล--> สุขภาพประชาชนแย่ลง และต้นทุนการรักษามากขึ้น
(โดยเฉพาะโรคเรื้อรังที่ต้องรักษาต่อเนื่อง) ...

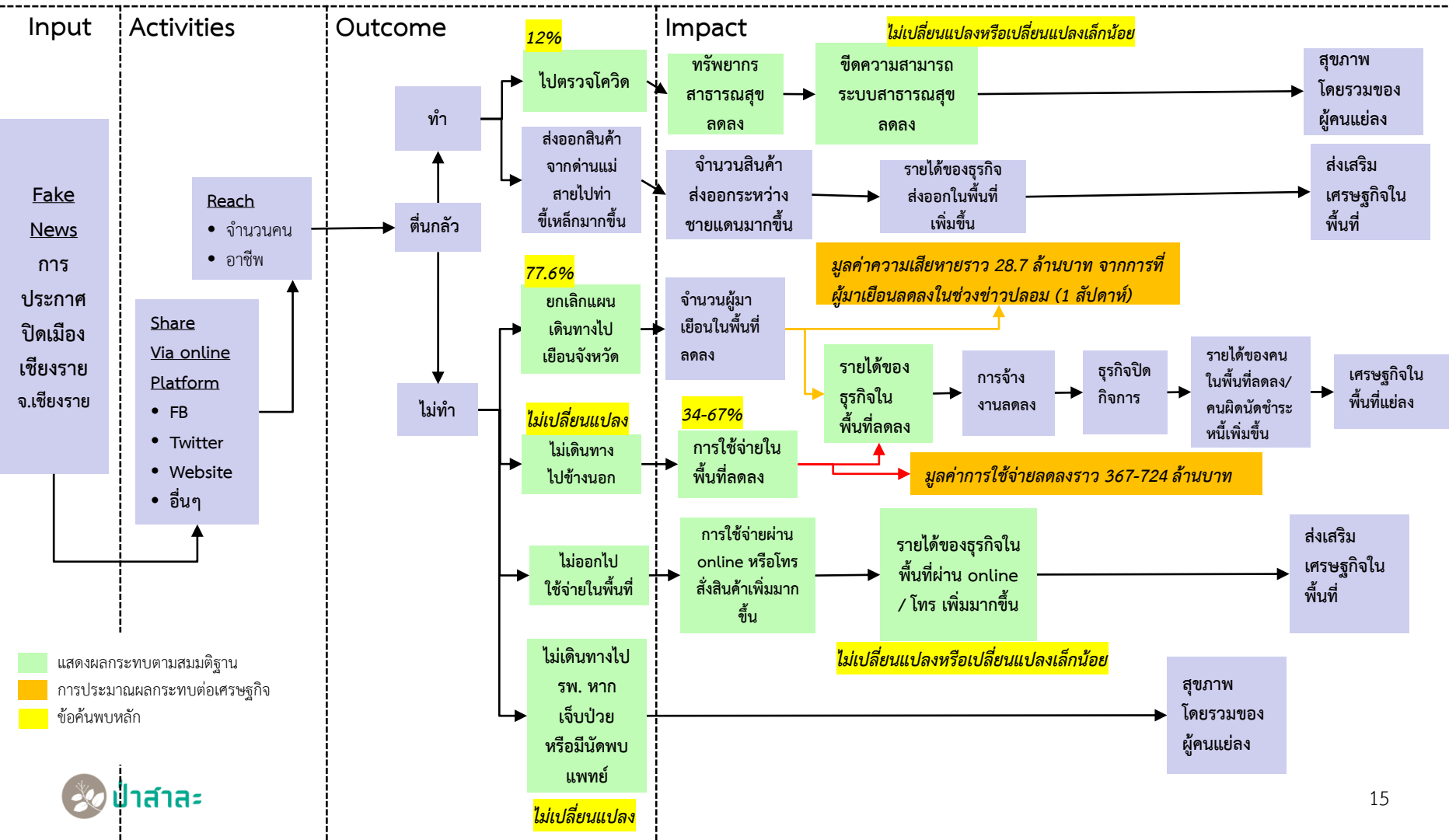
- การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชน: โดยรวม ลดการเดินทางไปสถานพยาบาล อย่างมาก

- แพทย์ในเชียงราย : มองว่าผู้ป่วยทั่วไปได้รับผลกระทบเพิ่มขึ้นปานกลาง – มาก (คะแนนเฉลี่ย 4.89 จาก 7*)
 - ร้อยละ 88.9** ระบุว่าต้องเลื่อนนัดผู้ป่วยออกไป
- แพทย์นอกเชียงราย : มองว่าผู้ป่วยทั่วไปได้รับผลกระทบเพิ่มขึ้นน้อย – ปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.81 จาก 7*)
 - ร้อยละ 81** ระบุว่าต้องเลื่อนนัดผู้ป่วยออกไป
 - ร้อยละ 38** ระบุว่าโรงพยาบาลมีทรัพยากรไม่เพียงพอในการรักษาผู้ป่วยทั่วไป

สรุปผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของข่าวปลอมเชียงราย

ข่าวปลอม: “ประกาศปิดเมืองเชียงราย”

ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม: กรณีศึกษา
จังหวัดสมุทรสาคร

ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในสมุทรสาคร จากการยกเลิก แผนการเดินทางของผู้มาเยือน

สมมติฐาน: หลังได้รับข่าวจริง --> ประชาชน**ยกเลิก**การเดินทาง --> จำนวนผู้เยี่ยมเยือน**ลดลง** --> การใช้จ่ายในพื้นที่**ลดลง**
--> รายได้ของธุรกิจในพื้นที่**ลดลง** --> ...

• ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

- จากการสำรวจ ประชาชนร้อยละ 32 ยกเลิกการเดินทางจากข่าวดังกล่าว
- ประเมินการเป็นรายได้ที่สูญเสียจากข่าว **สูงสุดไม่เกิน 710,583.5 บาท**

• ผลกระทบทางสังคมอื่น ๆ *

กลุ่มเยี่ยมญาติ/เพื่อน
(ร้อยละ 28.6 ยกเลิก)

กลุ่มคนทำงาน
(ร้อยละ 0 ยกเลิก)

กลุ่มนักท่องเที่ยว
(ร้อยละ 100 ยกเลิก)

กลุ่มผู้เดินทางผ่าน
สมุทรสาคร
(ร้อยละ 30 ยกเลิก)

- ร้อยละ 60 ไม่ได้กลับไปดูแลญาติ
- ร้อยละ 20 ไม่ได้ใช้เวลาพักผ่อนกับครอบครัว

- ไม่มีข้อมูลผลกระทบ

- ร้อยละ 66.7 เสียโอกาสได้พักผ่อนกับครอบครัว
- ร้อยละ 33.3 เสียค่าใช้จ่ายเที่ยวจังหวัดอื่นมากขึ้น

- ร้อยละ 80 ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางมากขึ้น
- ร้อยละ 20 ต้องเสียโอกาสด้านอื่น ๆ

ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในสมุทรสาคร จากการหลีกเลี่ยง การไปพื้นที่ใกล้เคียงกับโรงงานในข่าว

ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในสมุทรสาคร จากการหลีกเลี่ยงการไปพื้นที่ใกล้เคียงกับโรงงานในข่าวหรือชุมชนแรงงานต่างชาตินของผู้เยี่ยมเยือนและประชาชนในพื้นที่ ทำให้มีค่าใช้จ่ายลดลง

สมมติฐาน: หลังได้รับข่าวจริง --> ประชาชนหลีกเลี่ยงการเดินทาง --> จำนวนผู้เยี่ยมเยือนลดลง --> การใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง
--> รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ลดลง --> ...

- การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่

- ร้อยละ 92.3 ไม่ได้อาศัยใกล้กับโรงงานที่มีข่าว
- โดยรวม หลีกเลี่ยงการเดินทางเป็นอย่างมาก (ในระดับเดียวกับสถานบันเทิง และสถานนันทนาการอื่น ๆ)

- การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนนอกพื้นที่

- ประมาณ 1 ใน 3 หลีกเลี่ยงจะเดินทางไปในพื้นที่ดังกล่าว

ส่งผลกระทบต่อธุรกิจ
ในพื้นที่ใกล้เคียงโรงงาน
ค่อนข้างมาก*

ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในพื้นที่ จากประชาชนลดการเดินทางไปในพื้นที่และใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง

สมมติฐาน: หลังได้รับข่าวจริง --> ประชาชนลดการเดินทาง--> การใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง --> รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ลดลง --> ...

• ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

- โดยเฉลี่ยประชาชนลดการใช้จ่ายลงประมาณร้อยละ 34 – 67 จากปกติ
- ค่าใช้จ่ายที่ลดลงทั้งหมดต่อสัปดาห์ประมาณ **754.7 - 1,487.2 ล้านบาท** (คำนวณจากรายได้เฉลี่ยของประชากรสมุทรสาคร)

สินค้าที่ใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหรือลดลงเล็กน้อย

- ยา/เวชภัณฑ์
- อาหารสด/อาหารปรุงสำเร็จและเครื่องดื่ม
- อาหารทะเลสดหรือแปรรูปจากแหล่งอื่น ๆ

สินค้าที่ใช้จ่ายลดลงปานกลาง

- สินค้ากึ่งคงทน
- เครื่องดื่มแอลกอฮอล์/บุหรี่ยี่ห้อ
- อาหารทะเลแปรรูป/ปลากระป๋องของโรงงานใน
ข่าว
- สินค้าอุปโภคประจำวันในครัวเรือน
- สินค้าคงทน

สินค้าที่ใช้จ่ายลดลงมากที่สุด

- สินค้าฟุ่มเฟือย
- สินค้าบริการ

• การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอื่น ๆ

- รูปแบบการเดินทาง: โดยรวมไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนใหญ่ใช้รถส่วนตัวเป็นหลัก **หลีกเลี่ยง**รถโดยสารสาธารณะมากที่สุด
 - อาจมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมในกลุ่มที่ต้องอาศัยรถโดยสารสาธารณะเป็นหลัก
- การเดินทางไปสถานที่สาธารณะ: ลดเดินทาง โดยเฉพาะสถานที่นันทนาการ สถานบันเทิง และสถานที่ใกล้เคียงกับโรงงานในข่าว
 - Apple's Mobility Trend ลดลง ร้อยละ 41.8 (จาก 115.9 เป็น 67.4)
- พฤติกรรมการป้องกันตัวเอง*: เพิ่มมากขึ้นด้วยการใส่หน้ากากอนามัย
 - สอดคล้องกับรูปแบบการป้องกันเดิม --> ค่าใช้จ่ายน่าจะ**เพิ่มขึ้นจำกัด**

ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในสมุทรสาคร จากการลดการซื้อสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการระบาด

ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในสมุทรสาคร จากการลดการซื้อสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการระบาด ได้แก่ สินค้าจากโรงงานในข้าว สินค้าอาหารทะเลสดและแปรรูปจากแหล่งอื่น ๆ

สมมติฐาน: หลังได้รับข่าวจริง --> ประชาชนลดการซื้อสินค้าที่เกี่ยวข้องกับข่าว --> รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ลดลง --> ...

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่

- โดยรวม การซื้ออาหารทะเลสดหรือแปรรูปจากแหล่งอื่น ๆ **ลดลงเล็กน้อย**
- การซื้อสินค้าอาหารทะเลแปรรูปของโรงงานในข้าว **ลดลงปานกลาง**

ผู้ประกอบการอาหารทะเลสดและแปรรูป
โดยทั่วไป **ไม่ได้รับผลกระทบมากนัก**

จากมุมมองผู้ประกอบการ

- ร้อยละ 27 ของผู้ประกอบการขายสินค้าของโรงงานในข้าว
- 2 จาก 3 รายระบุว่ายอดขายของสินค้าจากโรงงานในข้าว **ลดลงเป็นอย่างมาก**

ผลกระทบต่อรายได้จากสินค้าที่เกี่ยวข้องกับ
การระบาด **ลดลงค่อนข้างจำกัด**

ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในพื้นที่ จากมุมมองของ ผู้ประกอบการ

สมมติฐาน: หลังได้รับข่าวจริง --> ประชาชนลดการเดินทาง--> การใช้จ่ายในพื้นที่ลดลง --> รายได้ของธุรกิจในพื้นที่ลดลง -->

- หลังจากได้รับข่าวจริง ผู้ประกอบการมียอดขาย/จำนวนลูกค้า**ลดลงมาก** (คะแนนเฉลี่ย 2.09 *)
 - สาเหตุที่ยอดขายลดลงจาก**
 - ร้อยละ 63.6 ระบุว่าเป็นผลกระทบจาก**ข่าวจริง**ในช่วงเวลานั้น
 - ร้อยละ 54.5 ระบุว่าเป็นผลกระทบจาก**โควิด-19 ในช่วงก่อนหน้า**
 - ร้อยละ 9.1 ระบุว่าเป็นผลกระทบจาก**ภาวะเศรษฐกิจที่ไม่ดี**ในช่วงก่อนหน้า
- ร้อยละ 55 ของผู้ประกอบการ **ปรับการจ้างงาน**
 - ลดค่าจ้างพนักงานประมาณร้อยละ 20
 - ลดชั่วโมงการทำงานของพนักงานลง
 - เลิกจ้างงานลูกจ้างชาวต่างชาติทั้งหมด

ผู้ประกอบการ ร้อยละ 91 ยังดำเนินกิจการอยู่ และร้อยละ 90 ไม่ได้ยกเลิกจ้างงานที่มีข่าว

- มียอดขาย/รายได้ต่อเดือนระหว่าง 2,000,000 – 3,000,000 บาท เฉลี่ย 2,500,000 บาท (2 จาก 11 คน)
- มีการจ้างงานลูกจ้างชาวไทย ตั้งแต่ 10 – 120 คน เฉลี่ย 48 คน (3 จาก 11 คน)
- มีการจ้างงานลูกจ้างชาวต่างชาติ ตั้งแต่ 4 - 40 คน เฉลี่ย 22 คน (2 จาก 7 คน)

ผลกระทบต่อผู้ประกอบการในพื้นที่ จากประชาชนใช้จ่ายออนไลน์มากขึ้น

สมมติฐาน: หลังได้รับข่าวจริง --> ประชาชนลดการเดินทาง--> การใช้จ่ายออนไลน์/ส่งเดอริเวอร์เพิ่มขึ้น--> รายได้จากการเดอริเวอร์ของธุรกิจในพื้นที่เพิ่มขึ้น --> ...

- ประชาชนในสมุทรสาครส่วนใหญ่ เพิ่มการใช้จ่ายรูปแบบออนไลน์หรือเดอริเวอร์ ระดับปานกลาง-มาก (คะแนนเฉลี่ย 5.73 *)
 - น้อยกว่ากรณีของเชียงราย
 - สะท้อนว่าค่าใช้จ่ายที่ลดลงไปนั้น ส่วนใหญ่กระทบต่อธุรกิจที่ไม่มีบริการออนไลน์หรือเดอริเวอร์
- จากมุมมองผู้ประกอบการ
 - ร้อยละ 36 ของผู้ประกอบการมีช่องทางเดอริเวอร์
 - โดยเฉลี่ยมีสัดส่วนยอดขายผ่านการเดอริเวอร์อยู่ที่ร้อยละ 21-40 ของยอดขายทั้งหมด
 - ยอดขายผ่านช่องทางเดอริเวอร์ปรับตัวลดลงเล็กน้อยจนถึงไม่มีการเปลี่ยนแปลง (คะแนนเฉลี่ย 3.25 **)
 - สะท้อนว่าผู้ประกอบการที่มีเดอริเวอร์ ยอดขายถูกกระทบน้อย

* จากสัดส่วนคะแนน 1 – 7 โดย 4 คะแนนคือไม่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการชำระเงิน, 1 คะแนนคือชำระด้วยเงินสดมากขึ้น และ 7 คะแนนคือชำระด้วยระบบออนไลน์หรือเดอริเวอร์มากขึ้น

** จากสัดส่วนคะแนน 1 – 7 โดย 4 คะแนนคือยอดขายไม่เปลี่ยนแปลง, 1 คะแนนคือยอดขายลดลงอย่างมาก และ 7 คะแนนคือยอดขายเพิ่มขึ้นอย่างมาก

ผลกระทบต่อขีดความสามารถของระบบสาธารณสุข จากการ ไปตรวจโควิด-19 ของประชาชน

สมมติฐาน: : หลังได้รับข่าวจริง --> ไปตรวจโควิด-19 **เพิ่มขึ้น** --> ทรัพยากรของแพทย์**ลดลง** --> ขีดความสามารถของระบบ**ลดลง** --> ...

- ประชาชนในสมุทรสาคร ไปตรวจโควิด-10 **ร้อยละ 30.8** หลังรับรู้ข่าว
- ประชาชนนอกสมุทรสาคร **ไม่มี**ไปตรวจโควิด-19 หลังรับรู้ข่าว
- ในมุมมองของแพทย์ในสมุทรสาคร

- มีประชาชนมาตรวจโควิด**เพิ่มขึ้นปานกลาง** (คะแนนเฉลี่ย 3.75*)
- บุคลากรทางการแพทย์ในสมุทรสาคร**ได้รับผลกระทบปานกลาง - มาก** (คะแนนเฉลี่ย 5.5*)
- ผลกระทบที่แพทย์ในสมุทรสาครได้รับ **

ร้อยละ 50	ร้อยละ 100	ร้อยละ 25
<ul style="list-style-type: none">• โรงพยาบาลรับรองผู้ป่วยได้ไม่ทั่วถึง	<ul style="list-style-type: none">• เครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์มีไม่เพียงพอ	<ul style="list-style-type: none">• บุคลากรทางการแพทย์มีไม่เพียงพอ

- ในมุมมองของแพทย์นอกสมุทรสาคร

- มีประชาชนมาตรวจโควิด**เพิ่มขึ้นเล็กน้อย** (คะแนนเฉลี่ย 1.40*)
- บุคลากรทางการแพทย์ในสมุทรสาคร**ได้รับผลกระทบน้อย - ปานกลาง** (คะแนนเฉลี่ย 3.40*)
- ผลกระทบที่แพทย์นอกสมุทรสาครได้รับ **

ร้อยละ 43	ร้อยละ 14	ร้อยละ 29
<ul style="list-style-type: none">• โรงพยาบาลรับรองผู้ป่วยได้ไม่ทั่วถึง	<ul style="list-style-type: none">• เครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์มีไม่เพียงพอ	<ul style="list-style-type: none">• บุคลากรทางการแพทย์มีไม่เพียงพอ

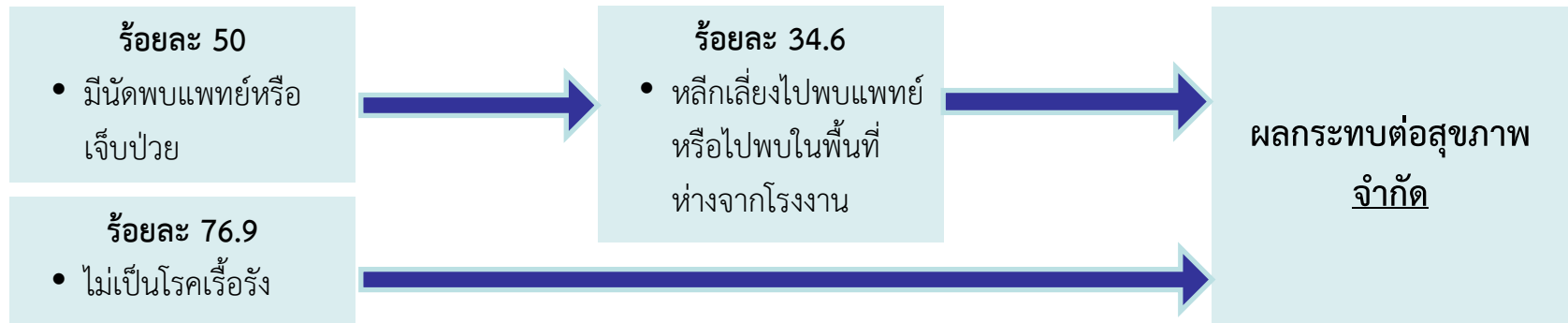
* จากสัดส่วนคะแนน 1 – 7 โดย 1 คะแนนคือเพิ่มขึ้นหรือได้รับผลกระทบน้อย, 4 คะแนนคือระดับปานกลาง และ 7 คะแนนคือมาก

** ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกได้หลายข้อ

ผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในสมุทรสาคร จากการหลีกเลี่ยงการเดินทางไปสถานพยาบาล

สมมติฐาน: หลังได้รับข่าวจริง --> ประชาชนลดการไปสถานพยาบาล--> สุขภาพประชาชนแยลง และต้นทุนการรักษา**มากขึ้น** (โดยเฉพาะโรคเรื้อรังที่ต้องรักษาต่อเนื่อง) ...

- การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชน: โดยรวม ลดการเดินทางไปสถานพยาบาล ระดับปานกลาง

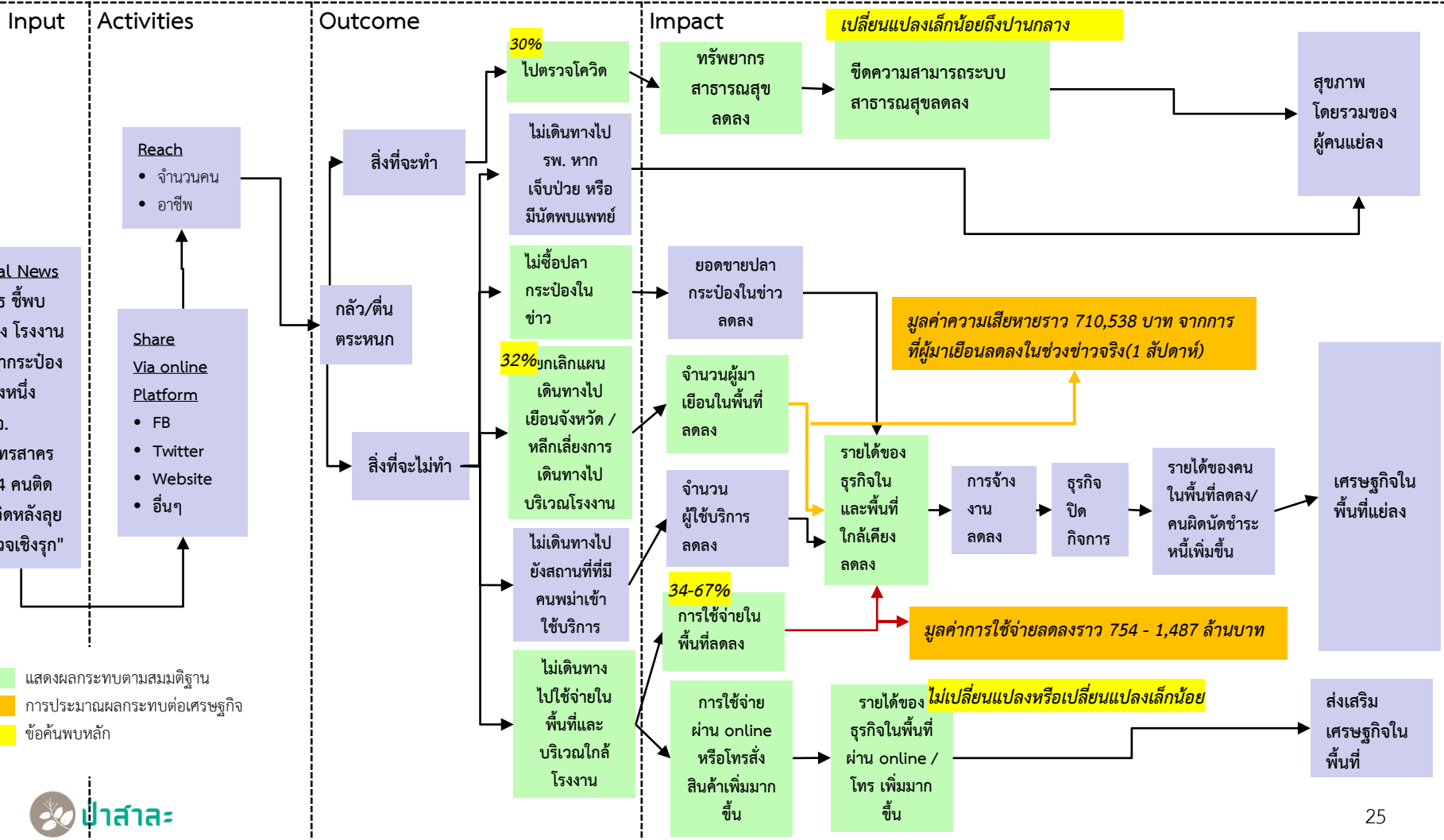
- แพทย์ในสมุทรสาคร : มองว่าผู้ป่วยทั่วไปได้รับผลกระทบเพิ่มขึ้นมากอย่างมีนัยสำคัญ (คะแนนเฉลี่ย 7 จาก 7*)
 - ร้อยละ 75** ระบุว่าต้องเลื่อนนัดผู้ป่วยออกไป
 - ร้อยละ 50** ระบุว่าโรงพยาบาลมีทรัพยากรไม่เพียงพอในการรักษาผู้ป่วยทั่วไป
- แพทย์นอกสมุทรสาคร : มองว่าผู้ป่วยทั่วไปได้รับผลกระทบเพิ่มขึ้นปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 4.40 จาก 7*)
 - ร้อยละ 60** ระบุว่าต้องเลื่อนนัดผู้ป่วยออกไป
 - ร้อยละ 40** ระบุว่าโรงพยาบาลมีทรัพยากรไม่เพียงพอในการรักษาผู้ป่วยทั่วไป

* จากสัดส่วนคะแนน 1 – 7 โดย 1 คะแนนคือเพิ่มขึ้นเล็กน้อย, 4 คะแนนคือเพิ่มขึ้นปานกลาง และ 7 คะแนนคือเพิ่มขึ้นมากอย่างมีนัยสำคัญ

** ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเลือกได้หลายคำตอบ

สรุปผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของข่าวจริงสมุทรสาคร

ข่าวจริง: “สร ชีพพบพอง โรงงานปลากระป๋องแห่งหนึ่งในสมุทรสาคร 914 คนติดโควิดหลังลุยตรวจเชิงรุก”

สรุป

- ถ้า “เชื่อ” ว่าเป็นความจริง ไม่ว่าจะ เป็น “ข้าวปลอม” หรือ “ข้าวจริง” → ผู้รับสาร**ตื่นกลัว**
- ผู้รับสารจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน**ทิศทางเดียวกันและคาดหมายได้**

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

1. มูลค่าการใช้จ่ายที่ลดลงของคนในจังหวัด ในระยะเวลาที่ข้าวแพร่หลาย
 - กรณีของเชียงราย:
มูลค่าสูงสุดไม่เกิน 367-724 ล้านบาท
 - กรณีของสมุทรสาคร:
มูลค่าสูงสุดไม่เกิน 754-1,487 ล้านบาท
2. มูลค่าการใช้จ่ายของผู้มาเยือนที่สูญเสียไป เนื่องจากยกเลิกการเดินทาง
 - กรณีเชียงราย:
มูลค่าสูงสุดราว 28 ล้านบาท
 - กรณีสมุทรสาคร:
มูลค่าสูงสุดราว 7 แสนบาท

ผลกระทบทางสังคม

ผลกระทบของข่าวทั้งสองกรณี**ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบสาธารณสุข**ในสาระสำคัญมากนัก เนื่องจาก

1. ผู้ตอบแบบสอบถาม**ส่วนน้อย**เลือกไปตรวจโควิด-19 ในพื้นที่สองจังหวัด หลังจากได้รับข่าว
2. บุคลากรทางการแพทย์ในสองจังหวัดมองว่า ระบบสาธารณสุข**ขาดแคลนทรัพยากรทางการแพทย์อยู่ก่อนหน้า**ที่จะเกิดข่าวดังกล่าวแล้ว
3. จากมุมมองของบุคลากรทางการแพทย์ ผู้ป่วยในจังหวัดที่เดินทางมารับการตรวจโควิด-19 และผู้ที่กลับจากทั้งสองจังหวัดแล้วมารับการตรวจโควิด-19 จากโรงพยาบาลนอกจังหวัด **ไม่ได้มีจำนวนเพิ่มขึ้น**ในสาระสำคัญในช่วงที่เกิดข่าวดังกล่าว

ผลกระทบหลักคือ**ผู้ป่วยทั่วไปถูกเลื่อนนัดจากโรงพยาบาล** ซึ่งคณะวิจัยไม่มีข้อมูลจากแบบสอบถามมากพอที่จะวิเคราะห์เพิ่มเติม

- สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม**จำแนกได้ยาก** ระหว่างข้าวปลอม/ข้าวจริงที่ศึกษา และข่าวก่อนหน้านั้นรวมถึงปัจจัยอื่นๆ
- เป็นไปได้ว่าผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมจากข้าวปลอม/ข้าวจริงในช่วงโควิด-19 จะมีชนิดและขนาดลดลงเมื่อเวลาผ่านไป เนื่องจากผู้ประกอบการและประชาชนล้วนปรับตัวมาอย่างต่อเนื่อง ก่อนจะได้รับรู้ข่าวเหล่านี้อยู่แล้ว

ข้อเสนอแนะ การศึกษาผลกระทบจากข่าวปลอมในอนาคต

- เพื่อควรรออกแบบแบบสอบถามและสัมภาษณ์ผู้รับสารทันทีที่เกิดและกระจายข่าวปลอมขึ้น เนื่องจากข่าวปลอมมี “อายุขัย” ค่อนข้างจำกัดเพียงไม่กี่วัน ก่อนที่คนจะได้รับรู้ข้อมูลที่แท้จริง ดังที่กรณีศึกษาทั้งสองกรณีในงานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็น
- การออกแบบและให้ผู้รับสารทำแบบสอบถามทันทีจะช่วยให้สามารถแยกแยะผลกระทบของข่าวปลอมออกจากปัจจัยอื่น ๆ ได้ง่ายขึ้น